

Чому і як протистоять реалізації декларації, або Хто нищить відродження правової ідеології народовладдя?

*Правосвідомість: наука і практика
реалізації правової ідеології народовладдя*

Олександр КОЦЮБА,
народний депутат України XII скликання,
член Президії Верховної Ради України, член-кореспондент
Національної академії правових наук України,
заслужений юрист України

12

Наукове пізнання правового розвитку народної демократії стало реальністю відкриття історичних процесів розвитку права і **правової ідеології народовладдя**. Цьому присвячено десятиліття наукових досліджень історії походження права з часів античного суспільства. Справжнє пізнання права і правової ідеології базується не на *домислах, міфах чи легендах*, а на розумінні реального змісту норм правових пам'яток, що є відродженням історичної правди.

Принциповим є справжній захист *прав людини і народу*, а не нав'язана політична оцінка ролі права в регулюванні суспільних відносин. Тут головне – **формування правосвідомості людини і народу** через правову ідеологію пізнання практики **правових закономірностей** для використання права в житті **людини, народу, суспільства й держави**.

Такими є **нові правові знання людини** про історію розвитку права народів від їх звичаїв і традицій до застосування в суспільстві. Не політика і держава створюють право, а життя народу, який є джерелом права. Докази – це історичний зміст правових пам'яток. Дослідження пояснюють ці правові скарби народів Греції, Риму, Візантії, Київської Русі, Англії, Німеччини, США, Франції та інших.

Діалектику розвитку права з його вагомими елементами та ознаками матеріалістичного змісту відображає діяльність Сократа, Платона, Юстиніана, Трибоніана, Цицерона, Гая, Ульпіана, Я. Мудрого, Б.-Г. Нібура, Т. Моммзена, Г. Гегеля, К. Маркса, Ф. Енгельса, М. Ковалевського, Т. Шевченка, І. Франка, М. Грушевського та їхніх послідовників, які вплинули на **знання права і правосвідомість людини**. Зокрема, Гегель і Маркс, філософський та економічний генії, знаннями й аналітикою досліджень суттєво визначили роль права¹ у соціальних змінах у суспільстві.

Завдяки пізнанню історичних закономірностей розвитку права в Україні та сучасних прав і свобод людини *започатковано ідеологію народовладдя* та успішно здійснено її наукове і практичне виконання. **Перший етап** названого підходу було розпочато публікацією в 1989 році проекту Альтернативного Закону України про вибори органів народовладдя в Українській РСР. Громадянам та народу України відкрито й доступно запропоновано демократичне сприйняття ідей наукового і практичного підходу до проведення справді демократичних виборів – від початку висунення кандидатур до їх обрання.

Практика засвоєння цих знань довела, що правосвідомлені громадяни під час демократичних виборів влади вільно проявляють власну волю, виходячи з надбаних переконань, а не за пусті обіцянки, теплі посади, гроші й інші вигоди. Тому вони активно формують владу в інтересах реалізації свого та народу благополуччя. І тоді демократія справді стає позитивом взаємодії народу і влади.

Це означає, що на базі *знань верховенства права і сформованої на цій основі правосвідомості* громадяни діють переконано, чесно і справедливо. Саме в результаті такої діяльності настають правові й інші позитивні наслідки. Вивчення документів і аналіз практики засвідчили, що *публікація (вересень 1989 року) та обговорення з народом змісту правової ідеології народовладдя* сформували позитивну **правосвідомість** людей і суспільства, що й забезпечило вибори влади в 1990 році.

Важливо, що ні опоненти, ні засоби масової інформації з вересня 1989 року й до сьогодні не навели будь-якого негативного факту, який свідчив би, що переданий Верховній Раді Української РСР XI скликання проект АЗ про *вибори органів народовладдя* та внесені зміни й доповнення до виборчого

законодавства тогочасної України для проведення виборів породили корупцію, хабарі або встановлення грошових виборчих цензів чи застосування насилля. Навпаки, внесені на законній основі доповнення й зміни до виборчого законодавства було в 1990 році успішно застосовано й згідно з вільною волею народу проведено найдемократичніші вибори.

Деклараційно-конституційне правотворення історичного відродження сучасного народовладдя

Саме так в 1990 році визначено й закріплено положення **Декларації про державний суверенітет України** (розділ другий – «**Народовладдя**»): **«Народ України є єдиним джерелом державної влади в Республіці»**. В 1991–1993 роках Конституційна комісія ВР України сформулювала проект статті 5 Конституції, де послідовно розвинута ідеологія народовладдя в конституційному правотворенні.

Ч. 2 цієї статті Конституції проголошує: «Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу **безпосередньо** і через органи державної влади та **органи місцевого самоврядування**». Для влади це повинно було стати аксіомою. Хто ж і чому не виконав цих вимог?

Адже вони **закріплені в Декларації і Конституції як воля народу України!** Їх прийняття – це перемога народної мудрості, бо історія правонаступництва народу існує тисячоліття – від звичаїв і традицій до встановлення народного правопорядку в житті Київської Русі, козацтва та народу України.

Тому в 1989–1990 роках Верховна Рада Української РСР XI та XII скликань правотворчо й законодавчо закріпила **відродження історії правової ідеології народовладдя** сис-

¹Див. працю Гегеля «Філософія права» (1821) про розуміння природного права (вступ) та аналіз права в численних параграфах про виникнення права користування, права володіння й права розпорядження та власності; аналітичні висновки Маркса в науковій системі праць: «Капітал», «Критика Готської програми» й інші твори.

темою виборчого права. Особливістю і закономірністю цього часу – реалізація змісту Декларації і Конституції України, що існує в *скарбах народної історії правотворчості*: руському праву, Руській Правді, Козацьких Універсалах, Конституції Пилипа Орлика з п'ятьма її назвами, Конституції УНР 1918 року й важливій низці прогресивних положень конституцій радянської доби.

Ось чому відродження *ідеології народовладдя* – це не стихія випадків, а результат формування правосвідомості через пізнання руського природного права в Київській Русі², здійснення в Руській Правді під керівництвом Я. Мудрого першої кодифікації, діяльність Б. Хмельницького та його соратників, а також І. Мазепи, П. Орлика, родини Ханенків, Д. Апостола, Генеральної старшини в період тривалої боротьби за збереження природного права Козацтва України (1728–1807) тощо. Це вагомий дослідження й практична реалізація правотворчості М. Грушевським та його послідовниками в боротьбі за незалежність України.

Правова ідеологія народовладдя, закріпленою в Декларації про державний суверенітет України, взаємопов'язана з названими й іншими дослідженнями для наукової та практичної підготовки відомого проекту Альтернативного Закону України про вибори органів народовладдя. Це у підсумку послідовні етапи практичної реалізації *наукових досягнень* правових знань для виборів.

У такій ситуації варто висловити поглиблені позиції щодо розкриття історії формування в названих умовах змісту правової ідеології народовладдя, а також проаналізувати причини політичного *зупинення (незаконний розпуск Верховної Ради), дії Декларації як основи нової Конституції*. Тоді можна зрозуміти вчинки політичних карликів, котрих історія змела з партійно-політичних п'єдесталів влади після того, як народ дізнався правду про справжні методи партійців. Тому в Декларації її закріплено: «*Жодна партія... інше угруповання не можуть виступати від імені всього народу України*» (див. розділ «Народовладдя»). Партії – комуністи і регіонали – знову показали, кому і як служать.

Визначальна мета і правовий поступ Декларації

У 1989 році громадяни одностайно підтримали проект, узяти участь в обговоренні на зустрічах, у наукових дискусіях (Київський політехнічний інститут, Київський університет ім. Тараса Шевченка, науково-до-

слідні інститути тощо). В результаті підтримки рішеннями трудових колективів і зборів громадян норми проекту в листопаді 1989 року було внесено Верховною Радою XI скликання (це її вагома заслуга) як зміни і доповнення до виборчого законодавства України.

Партійні органи і громадський рух успішно використали досягнення правової ідеології народовладдя, а їхні політики, прийшовши до влади, почали негативно оцінювати діяльність народних депутатів України спочатку XI, а потім і XII скликання. Спішно змінили хронологію виборів і сесійних скликань, назвавши XII скликання першим з 1990 року (нібито почавши нову еру, бо раніше була влада «совітів», хоча насправді – політична влада партії більшовиків з її структурами та централізованою системою держави й апаратом примусу). Цей політичний абсурд прижився. А фактично народ провів вибори XII скликання.

Правосвідомість людей і народу та їхня боротьба за незалежність України на новому етапі розвитку України в дійсності реалізували поставлену мету. Декларація схвалена абсолютною більшістю народу як *мирна правова ідеологія народовладдя*. Це висновки історії *юридичних фактів*: протестів і повстань народу проти ідеології і терору більшовизму. Тому народ і підтримав Декларацію як основу нової Конституції та згідно з його велінням засновані на ній і Конституції закони. **Головні завдання правової ідеології народовладдя:**

1. Розвинути ідеологію народовладдя і згідно з Декларацією встановити такі правові основи незалежності України, «**як верховенство, самостійність, повнота і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах**» (К., 1990. – С. 3), що стимулювало якісно новий розвиток усієї системи та видів влади в Україні й, зокрема, місцевого самоврядування як влади суспільства для її децентралізації в інтересах людини і народу.

2. Відродити історію народовладдя шляхом проведення *мирних демократичних виборів* представників народу на його правовій ідеології: ідеях проекту АЗ України³ (1989 р.), **Декларації про державний суверенітет України** (16 липня 1990 р.), ухваленій Верховною Радою Української РСР, яка конституційною більшістю закріпила базове положення: «**Декларація є основою для нової Конституції України і визначає позиції Республіки при укладенні міжнародних угод**» (К., 1990. – С. 8).

3. Установити щорічне загальнодержавне свято День проголошення незалежності України 16 липня (Постанова ВР України № 56-XII).

4. Виконати **правовою державою волю народу** через прямі вибори громадян, здійснювати *народний контроль над владою*, виконувати державною владою соціальні замовлення, обґрунтовані програми громадян, народу і суспільства.

5. Реалізувати **основоположні принципи** демократичної діяльності народу:

а) **розподілу влади** в громадянському суспільстві на *законодавчу, виконавчу та судову* відповідно до Декларації про державний суверенітет України, Конституції та законів України та їх неухильне постійне виконання;

б) **верховенства права** як дійсного історичного результату розвитку природного права (звичаїв і традицій) громадян та народу України;

в) **виборної** судової влади на засадах незалежності і неупередженості дій суддів для встановлення істини й справедливості в захисті прав і свобод особи.

Народ України сприйняв Декларацію і двічі, в 1990 та 1991 роках, відзначив справжній День незалежності України. Верховна Рада 19 серпня 1991 року затвердила Концепцію нової Конституції України на основі Декларації про відродження народовладдя у співвідношенні (окремий розділ) суспільства, народу і держави. На цій концептуальній базі у 1991–1993 роках розроблено, опубліковано в ЗМІ й обговорено з народом проект нової Конституції України.

Мудра та щира довіра людей до Декларації була повсюдною. Саме тому громадяни і приймали рішення про перейменування вишів і надання їм нової назви – імені Декларації, бо вона відроджувала історичну правду та ідеологію народовладдя. Думаю, цього не хотіли сприйняти не тільки колишні партюкрати, але й ті, хто їм служив і прямо чи побічно продовжує політично прислужувати.

Вірю: **другий період** в реалізації правової ідеології настане як необхідність правоусвідомлення громадянами й абсолютною більшістю українського народу, що обрані за *мажоритарною системою без цензів* (згадаймо козацький круг) народні депутати України обов'язково виконають волю своїх виборців у цей складний період становлення незалежності. Не треба боятися народу й чинити політичні маніпуляції, а твердо вірити в його порядність, чесність та гідність!

² Сучасну плутанину в ідеології й неврахування названої спадщини в 1991–2012 роках в Україні використано політичним керівництвом Росії в ідеологічній війні. (Порівняти БСЗ (М., 1980. – С. 579) і О. Кунгуров «Киевской Руси не было, или Что скрывают историки» (М., 2012. – С. 416) та багато іншої літератури).

³ Правова ідеологія проекту Альтернативного Закону України про вибори органів народовладдя в Українській РСР була обговорена з народними депутатами Союзу РСР від України (**В. ГРИШУК, А. НАЗАРЕНКО, Ю. СОРОЧИК, В. ЧЕРНЯК, В. ЯВОРІВСЬКИЙ, А. ЯРОШИНСЬКА**), котрі входили до Демократичного блоку Верховної Ради СРСР, та опублікована (публікації в газетах: «Ленінське плем'я», «Вечірній Київ», «Радянська Україна», «Правда України» протягом вересня–листопада 1989 року).